

Satranç Saatleri

'Satranç Saati', aynı anda sadece biri çalışabilecek şekilde birbirine bir mekanizmayla bağlanmış iki göstergeli bir saattir. Satranç kuralları kapsamında 'saat' bu iki göstergeden biri anlatır. Belirlenmiş süre sonunda sürenin bittiğini işaret edecek 'bayrak' adı verilen bir düzeneğe bulunmaktadır. Elektronik saatler geri sayan bir saat düzeninde çalışır. Bu saatlerde de sürenin bittiği, bayrağın düştüğü an 'saatin sıfırlandığı' andır. Satranç etkinliklerinde çeşitli model ve özellikte satranç saatleri kullanılabilir. Birçoğu bataryayla beslenebilen elektronik satranç saatleri olabildiği gibi mekanik kurulumlu satranç saatleri de hala kullanılmaktadır. Elektronik satranç saatlerinde otomatik kurulum seçeneklerinin yanında manuel ayarlar için de seçimli modüller de bulunmaktadır.

Satranç saatleri, geleneksel olarak, siyah renkli taşlarla oynayan oyuncunun sağında olabilecek biçimde masalarda yerleştirilir. Hakemlerin duruş yerlerinden ve görev yaptıkları diyagonalden rahatlıkla görülebilmelidir. Ekran görüntüleri en az 3 metre uzaklıktan okunabilmeli, saatin çalıştığını bildiren göstergeler (varsa) en az 10 metre mesafeden açık bir şekilde görülebilmelidir. Etkinlik boyunca olanaklı olduğu ölçüde her masada aynı tip satranç saatleri kullanılmalıdır.

Elektronik satranç saatlerinde bir süre sonra 'batarya-pil' işareti görülebilir. Bu görüntü yeni başladıysa, satranç saati en az 3-5 saat daha işlevini sürdürebilir. Yine de en uygun zamanda o satranç saatini değiştirmek gerekir. Oyun sırasında, satranç saatinin göstergelerindeki değerler esas alınacağından, görünür bir kusurun olması durumunda bu satranç saatleri değiştirilecektir. Organizasyon sırasında kötü sürprizlerle karşılaşmamak için, yeteri kadar yedek pil ve satranç saati bulundurulması yerinde olacaktır.

Elektronik satranç saatlerinde oluşabilecek bir arıza veya saat yazılımının silinmesi hakemler ve organizasyon yöneticileri için güçlük doğurur. Olası bu güçlüğü aşmak için hakemler tarafından 15-30 veya 45 dakika aralıklarla tüm satranç saatlerin göstergelerinin ve hamle sayılarının kayıt altına alınmasında yarar vardır (bu süreler göreceli olup yeniden düzenlenebilir). Bu amaçla kontrol çizelgeleri düzenlenerek kullanmaları için hakemlere verilir. Olası durumda bu çizelgedeki değerler de dikkate alınarak satranç saatleri en adil biçimde ayarlanabilir.

Oyunların başlamasından ilk 10 dakika ve 25 dakika sonra (bu süreler göreceli olup, hakemler kendilerine göre bir zaman dilimi oluşturabilir) satranç saatlerindeki zaman göstergeleri ayrı ayrı üst üste toplanarak doğru çalışıp çalışmadıkları kontrol edilmelidir. Bu kontrollerde, satranç saatlerinin varsa hamle başına ek süreyi ekleyip ekmediği, hamle sayaçları da denetlenir. Geri kalan veya ileri giden satranç saatleri saptanarak diğer turlar için önlem alınır.

Özellikle eklemeli veya ek süreli tempolarla oynanan oyunlarda (örneğin 90 dakika ve baştan sona her hamlede 30 saniye eklemeli veya 90 dakika ve 40 hamle sonra 30 dakika ek süreli, baştan sona her hamlede 30 saniye eklemeli) satranç saatleri mutlaka hakemler tarafından çalıştırılmalıdır. Oyun başladığında beyaz renkli taşlarla oynayan oyuncunun saati çalıştırılmadan, bu oyuncu kendi hamlesini yaparsa, doğrudan siyah renkli taşlarla oynayan oyuncunun saati çalışacaktır. Bu durumda satranç saatinin hamle sayacı kontrol

edilirse oyuncuların hamle sayılarının aynı olmadığı görülecektir. Notasyon kağıdındaki hamle sayıları dikkate alındığında, siyah renkli taşlarla oynayan oyuncu 40. hamleden sonra, beyaz renkli taşlarla oynayan oyuncu da 41. hamleden sonra ek süreyi alacaktır.

Yönerge hükümleri doğrultusunda, hükmen yenik sayılma süresi tanınmışsa hakemler daha dikkatli, daha atak olmalıdır. Turun başladığı ilan edildiğinde, hakemler, kendi sorumluluk bölgelerinde kendilerine verilmiş sonuç çizelgesi üzerinde veya yardımcı bir doküman üzerinde eksik oyuncuların olduğu masaları saptamalıdır. Başhakem uygulama modeli üzerinde, önceden planladığı biçimde, hakemleri bilgilendirmelidir. Öngörülen hükmen yenik sayılma süresi tamamlandığında eksik oyuncuların bulunduğu masalardaki satranç saatleri hakemler tarafından kapatılmalıdır. Hükmen yenik sayılma süresi tanınmamışsa eksik oyuncuların olduğu masalarda satranç saatleri çalıştırılmamalı, o anda durum kayıt altına alınmalıdır. Masanın sonucunu az sonra yazmak daha doğru olacaktır. O anda yapılacak başka işler, satranç saatleri çalıştırılacak başka masalar vardır.

Eşlendirme yapıldıktan sonra o turda oynayamayacağını bildiren bir oyuncunun bulunduğu masadaki satranç saatini tur öncesinde masadan kaldırmanın yararı yaşanmış örnekler sonrasında önerilir.

IA&IO Tahsin AKTAR